

Door Henk Jongsma

Klimaat

Inleiding

Je herinnert je vast nog wel de klimaatdemonstratie van 7 februari in Den Haag. Misschien heb je zelf wel meegedaan. Veel positieve reacties, een paar leerlingen werden zelfs ontvangen door de minister-president. En er werd, uiteraard, van alles beloofd.

Maar er waren ook een paar kritische reacties.

Een daarvan werd geschreven door Louise O. Fresco en verscheen als column in *NRC Handelsblad*. Die column ga je lezen in deze lesbrief en je gaat erop reageren.

Doelgroep

Deze lesbrief kan worden gebruikt in de klassen 4 en 5 havo en 4, 5 en 6 vwo.

Opzet van deze lesbrief

- Je leest de uitgangstekst nauwkeurig en maakt daarbij opdracht 1 t/m 3.
- Je geeft een oordeel over het belang en de betrouwbaarheid van deze tekst in opdracht 4.
- In opdracht 5 bekijk je de opbouw van de uitgangstekst.
- Je leest fragmenten uit een artikel in *De Telegraaf* en schrijft in opdracht 6 een korte tekst over jouw zorgen over het klimaat.
- In opdracht 7 geef je zelf antwoord op de interviewvragen die in *Het Parool* werden gesteld aan deelnemers van de klimaatmars.
- Je schrijft een tekst over een nieuwe manier van leven in opdracht 8 en 9.

Uitgangstekst

Klimaatverandering is kans voor nieuw leven

1 Beste scholieren,

Toen wij ons voor het eerst via deze krant tot de mensheid richtten, in 2010, speelden velen van jullie nog in de zandbak. Even voorstellen: wij zijn deweergoden@destratosfeer. Onze productlijn omvat zonneshijn, wolken, temperatuur, neerslag en wind, niet op bestelling maar zoals het ons uitkomt. Graag strooien we strenge of kletsnatte winters over jullie uit, ontwrichtende stormen of hittegolven. Verschijnselen die vroeger direct aan ons werden toegekend, toen jullie nog beseften dat wij bestonden, maar die jullie tegenwoordig onmiddellijk klimaatverandering noemen.

2 En nu manifesteren jullie je, spijbelend 'voor het klimaat', om politici tot actie te dwingen. Die prijzen jullie de hemel in, want zo straalt jullie idealisme op hen af. Tegelijk vindt een kwart van de bevolking in dat zompige landje het klimaatdebat onzin, dat gaat ons ook te ver. Prima dus dat jullie je laten horen over de toekomst.

3 Maar we maken ons wel zorgen over jullie. Niet over dat spijbelen, dat haal je wel in. En een beetje retoriek mag ook. 'Vreselijke gevolgen als Nederland de afgesproken hoeveelheid CO₂ niet haalt', 'toekomst wordt gevaarlijk', 'het milieu is het beu'.

Correcte formuleringen zijn onderdeel van volwassen worden. Het milieu of het klimaat vindt niets. CO₂-vervuiling? CO₂ is geen vervuilend gas, maar een normaal bestanddeel van de atmosfeer; zonder CO₂ geen plantengroei. Meer broeikasgassen betekent meer broeikaseffect, dat wel, maar het is geen vervuiling. We verbazen ons nog meer over jullie pessimisme. Pas op dat jullie niet gaan geloven dat jullie geen toekomst hebben. Tegelijk baart jullie passiviteit ons zorgen. Het is wel heel makkelijk om te eisen dat anderen het opknappen: want als de volwassenen het niet doen 'moeten wij over 30 jaar de rotzooi opruimen!'

4 Laten we jullie uit de droom helpen. Ook jullie zijn onderdeel van het probleem. De Nederlandse CO₂-uitstoot groeit nog steeds. Dat noemen jullie slecht, maar het komt door de economie, diezelfde economie waar jullie zo van profiteren met jullie reizen, nieuwe kleren en mobieltjes. Een uurtje video kijken kost evenveel energie als twee nieuwe koelkasten. Jullie zijn gewend online veel gratis te krijgen. Op dezelfde manier benaderen jullie het klimaat: als iets wat oplosbaar moet zijn voordat jullie groot zijn zodat alles kan blijven als het is.

5 Het klimaat is het topje van de ijsberg (haha!). Het gaat om veel meer. Om jullie westerse leefwijze en om ongelijkheid. Om belabberde luchtkwaliteit, verloren landschap, armoede, overstromingen waar ze elders onder lijden. Jullie mensenkinderen komen uit honderdduizenden jaren van schaarste. Jullie hebben nog niet geleerd met overvloed om te gaan en na te denken over wat echt nodig is voor een goed leven.

6 Houd op met passiviteit en pessimisme. Wacht niet tot die eindeloos polderende volwassenen iets halfslachtigs besluiten over dat zogenaamde akkoord van Parijs. Begin bij jezelf. Zie de effecten van klimaatverandering niet als een rampenscenario maar als kans. Als iets jullie mensen kenmerkt is het wel jullie slimheid. Er is al zoveel verbeterd: in de laatste halve eeuw is in het nu bijna afgeschreven Verenigd Koninkrijk de CO₂-uitstoot per persoon gehalveerd terwijl de productiviteit is verdubbeld.

7 Omhels innovatie! Blijf niet steken in sombere diagnoses, staar je niet blind op oppervlakkige maatregelen, zoals minder vlees, hout stoken of meer elektrische auto's. Durf te denken in radicale vergezichten: nieuwe manieren van leven en werken met minder privébezit, nieuwe gebouwen en materialen die elektriciteit opwekken. Andere energiedragers, waterstof, misschien kernenergie, CO₂ als grondstof. Neem de tijd. Wij weergoden hebben alle geduld voor jullie probeersels.

Louise O. Fresco, in: *NRC Handelsblad*, 25 februari 2019.

Opdracht 1

Vul de betekenis in van de volgende woorden.

Alinea	Woorden	Betekenis
1	stratosfeer	
	productlijn	
	ontwrichten	
2	manifesteren	
	idealisme	
	zompig	
3	retoriek	
	broeikaseffect	
	pessimisme	
	passiviteit	
6	polderen	
7	innovatie	
	diagnose	
	radicale vergezichten	

Opdracht 2

Voor deze tekst heeft Fresco de vorm van een brief gekozen.

- 1 Hoe noem je zo'n brief die voor veel mensen tegelijk is bedoeld?
- 2 Welke kenmerken van een echte brief ontbreken hier?

Opdracht 3

- 1 In de eerste alinea stelt Fresco de afzender van deze brief voor. Wie is die zogenaamde afzender precies?
- 2 Welke eigenschap van de afzender wordt benadrukt?
- 3 Welke fout maken de leerlingen tegenwoordig volgens de afzender?
- 4 In alinea 2 worden drie groepen genoemd en over alle drie wordt iets gezegd. Vul het schema in.

Groep	Wie?	Fresco's oordeel over deze groep
1		
2		
3		

- 5 In de derde alinea zeggen de 'weergoden' dat ze zich zorgen maken.
 - a Over welke twee zaken maken ze zich geen zorgen?
 - b Waarom niet?
- 6 Toch geven ze ook twee correcties.
 - a Welke twee zaken worden gecorrigeerd?
 - b Wat zou de correcte formulering moeten zijn?
- 7 Over welke twee zaken maken die 'weergoden' zich echt zorgen?
- 8 Alinea 4 begint met 'Laten we jullie uit de droom helpen'. Welke droom?
- 9 Welk verwijt wordt de scholieren in deze alinea gemaakt?
- 10 Het klimaat is maar een deel van het probleem, zeggen de 'weergoden'. Wat is het echte, het grote probleem?
- 11 De 'weergoden' hebben niet veel vertrouwen in het akkoord van Parijs. Waarom eigenlijk niet? In je antwoord moet je een oorzaak en een gevolg noemen.
- 12 We hebben niks aan oppervlakkige maatregelen, zeggen de 'weergoden' in alinea 7. Waarom zijn de genoemde maatregelen oppervlakkig?
- 13 De 'weergoden' willen radicale vergezichten.
 - a Waarom noemen ze dat vergezichten?
 - b Waarom noemen ze die vergezichten radicaal?
- 14 De voorbeelden die de 'weergoden' noemen van radicale vergezichten, kun je verdelen in twee groepen. Vul het schema in.

Technische vernieuwingen	Maatschappelijke vernieuwingen

Opdracht 4

Iedereen die dat wil, kan natuurlijk van alles zeggen over klimaatverandering. Zo zijn er ook mensen die alle veranderingen ontkennen, of voortdurend roepen dat alles wel meevalt: de klimaatsceptici.

- 1 Bewijs met de tekst dat Louise O. Fresco geen klimaatontkenner is.
- 2 Bewijs met de tekst dat ze geen klimaatscepticus is.

- 3** Maak duidelijk dat Louise O. Fresco iemand is die wel serieus moet worden genomen als ze het over klimaatverandering heeft. Op internet vind je voldoende informatie.

Opdracht 5

De inleiding van een tekst kan verschillende functies hebben:

- belangstelling wekken
- het onderwerp introduceren
- de opbouw aankondigen
- de aanleiding noemen
- de lezer welwillend stemmen

- 1** Welke functie of welke functies heeft de inleiding van deze tekst?

Het slot van een tekst kan drie functies hebben:

- een korte samenvatting
- de conclusie
- een oproep
- een aanbeveling

- 2** Welke functie of welke functies heeft het slot van deze tekst?

Het middenstuk van een tekst kan op verschillende manieren zijn opgebouwd. De volgende structuurmodellen kunnen onder andere worden onderscheiden:

- de voordelen-en-nadelenstructuur
- de vroeger-en-nustructuur
- de vroeger-nu-toekomststructuur
- de probleem-en-oplossingstructuur
- de verschijnsel-en-verklaringstructuur
- de verschijnsel-en-besprekingstructuur
- de bewering-en-argumentenstructuur

- 3** Welk structuurmodel is in deze tekst gebruikt? Geef een korte toelichting.

Reageren

Een dag voor de demonstratie in Den Haag, dus op 6 februari, verscheen een artikel van Arianne Mantel in *De Telegraaf* onder de kop 'Geen zorgen over klimaat bij scholieren'.

Een paar fragmenten:

1 Scholieren maken zich helemaal niet zo'n zorgen over het klimaat. [...] Dat stelt docent-onderzoeker Adwin Bosschaart van de Hogeschool van Amsterdam (HvA). Hij deed het afgelopen jaar onderzoek onder 2.200 derdeklassers naar het denken over klimaatverandering. 'De indruk dat grote groepen scholieren zeer bezorgd zijn over klimaatverandering wordt niet bevestigd door dit onderzoek. Belangen op korte termijn vinden ze belangrijker dan een belang over dertig jaar.'

2 (De gemiddelde scholier) twijfelt weliswaar niet aan klimaatverandering, maar betreft de risico's die hieruit voortvloeien nauwelijks op zichzelf. De bereidheid onder de jongeren om maatregelen te nemen om de klimaatschade te beperken is wisselend, zeker in verhouding tot hun klimaatbewustzijn.

3 Bosschaart geeft enkele voorbeelden: ' Zo zagen leerlingen het nut wel in van hergebruik, maar toonde een beduidend geringer aantal zich vervolgens ook bereid om zelf minder nieuwe spullen te kopen. Een beperkt aantal van de ondervraagde leerlingen is bereid om minder te vliegen voor het klimaat, ook al schatten zij het nut van deze maatregel wél hoog in.'

Naar Arianne Mantel, in *De Telegraaf*, 6 februari 2019.

Opdracht 6

Hier gaat het om de gemiddelde scholier. Maar dat ben jij natuurlijk niet. Schrijf een korte tekst waarin je duidelijk maakt:

- waarover jij je wel zorgen maakt
- welke maatregelen je zelf al neemt en waarom
- wat je meer zou willen doen, maar wat nu nog niet kan

Op 10 maart was er een grote demonstratie, in de stromende regen, in Amsterdam, de klimaatmars. In *Het Parool* van 11 maart (<https://www.parool.nl/amsterdam/de-klimaatmars-was-vrolijk-tegen-beter-weten-in~a4624304/>) werden een paar deelnemers geportretteerd.

Vrouw (55)

- *Vliegvakantie of kampeervakantie?*

'Ik sta het mezelf toe om een keer in de vier jaar te vliegen. Dan wil ik ver weg: een ander werelddeel. Ik snap best dat ik beter naar een camping in Nederland kan gaan, maar ik wil het gewoon te graag.'

- *Vlees of vleesvervangers?*

'Mijn kinderen zijn vegetariër, dus daar moest ik altijd rekening mee houden. Nu ze het huis uit zijn, merk ik dat ik in de winkel nog steeds automatisch naar de vleesvervangers grijp, zonder dat het moet. Eigenlijk wel fijn.'

- *Kolencentrale of kerncentrale?*

'Ja zeg, die laat ik even gaan. We kunnen echt wel iets slimmere bedenken en anders moeten we maar in de kou zitten.'

- *Wie moet de klimaatrekening betalen?*

'Wij allemaal, de bedrijven voorop. Het klimaat is een publiek goed, net als onderwijs en zorg. Ik ben best bereid daarvoor belasting te betalen.'

Vrouw (45)

- *Vliegvakantie of kampeervakantie?*

'Ik ben een jaar geleden naar IJsland gevlogen. Een prachtig land dat je eigenlijk alleen op die manier kunt bereiken. Maar er is nog zoveel in Europa dat ik nog niet heb gezien, dus vliegen hoeft wat mij betreft niet.'

- *Vlees of vleesvervangers?*

'Goed dat er vleesvervangers zijn voor mensen die moeilijk afscheid kunnen nemen van vlees, maar ik eet liever linzen en kikkererwten. Ik ben sinds mijn 28ste vegetariër. Ik heb het eerder geprobeerd, maar het was mijn tijd nog niet. Nu vind ik de smaak van vlees zelfs vies.'

- *Kolencentrale of kerncentrale?*

'Daar zou ik me eerst eens in moeten verdiepen. Wat is het minst erg? In IJsland komt de energie gewoon uit de grond, maar ja, daar moet je dus eerst heen vliegen.'

- *Wie moet de klimaatrekening betalen?*

'Ik ben voor belasting op vlees, vliegpreizen, auto's, suiker en vooral palmolie. Gewoon: belasting op alles wat slecht is voor het klimaat.'

Meisje (9)

- *Vliegvakantie of kampeervakantie?*

'Ik heb nog nooit in een vliegtuig gezeten. Ik ga altijd met mijn ouders naar de camping in Frankrijk en dat vind ik heel leuk. Maar ooit wil ik wel een keer ver weg en neem ik het vliegtuig.'

- *Vlees of vleesvervangers?*

'Ik ben al sinds mijn geboorte vegetariër, dat zijn wij thuis allemaal. Dat vind ik helemaal niet erg, want vlees eten is zielig voor de dieren.'

- *Kolencentrale of kerncentrale?*

'Ik weet niet wat een kerncentrale is, maar kolen zijn vies. Ik heb liever dat wij energie halen uit de wind en de zon.'

- *Wie moet de klimaatrekening betalen?*
'De regering.'

Man (27)

- *Vliegvakantie of kampeervakantie?*

'Voor een mooie reis, ver weg, mag je van mij best nog het vliegtuig pakken. Drie jaar geleden ben ik zeven weken in Vietnam geweest en binnenkort vlieg ik naar Marokko om plastic te recyclen. Best gek, ja, als je erover nadenkt: vliegen voor het klimaat.'

- *Vlees of vleesvervangers?*

'Af en toe vlees eten mag nog wel. Niet te vaak. Bij bijzondere gelegenheden, bijvoorbeeld als je voor een verjaardag uit eten gaat. Zelf eet ik ongeveer een keer in de maand vlees.'

- *Kolencentrale of kerncentrale?*

'Zonder meer een kerncentrale. Het is schone energie en ik denk dat we problemen met het kernafval best kunnen handelen. Kernenergie zal nodig zijn om de transitie te maken naar nieuwe vormen van energie.'

- *Wie moet de klimaatrekening betalen?*

'Simpel: de vervuiler betaalt. Voer maar een CO₂-belasting in. Niet alleen voor bedrijven, maar ook voor burgers, want die mogen best meebetalen.'

Opdracht 7

Hoe zou jouw portret eruitzien? Geef jouw gemotiveerde antwoorden op de vier interviewvragen.

Louise O. Fresco wil dat we gaan kijken naar nieuwe manieren van leven, zegt ze in alinea 7 van de uitgangstekst.

Opdracht 8

Een van die vergezichten is 'nieuwe manieren van leven en werken met minder privébezit'. Hoe stel jij je dat voor?

Probeer eens zo'n ander leven te beschrijven. Besteed in elk geval aandacht aan wonen, reizen, werken, bezit en vermaak.

Je tekst moet tussen de 400 en 600 woorden bevatten.

Opdracht 9

Laat je uitwerking van opdracht 8 aan drie verschillende mensen lezen. Laat ze vooral aangeven waar iets niet duidelijk is. En als ze suggesties hebben, zijn die natuurlijk welkom. Schrijf daarna een definitieve versie. Zorg voor een correcte spelling en interpunctie. En uiteraard voor een goede opbouw, met een duidelijke alinea-verdeling.